

با نحوه ارزیابی کودک سالم آشنا شوید

مراقبت از زنان و مردان فردا

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان محترم
پس از مطالعه مقاله:

- برنامه مراقبت‌های ادغام یافته
کودک سالم را بیان کنند.

مقدمه

رشد و تکامل کودک از دوران جنینی آغاز می‌شود و مهم‌ترین دوران رشد و نیز تکامل مغزی کودک در دو سال اول زندگی است که نقش قابل ملاحظه‌ای بر عملکرد ذهنی، جسمی، روانی، اجتماعی و ایمنی کودک دارد. تجربیاتی که کودک در سال‌های سوم تا پنجم زندگی کسب می‌کند او را برای کسب مهارت‌های اجتماعی و یادگیری در دوران مدرسه آماده می‌سازد. تجربیات و مهارت‌های کودک در ۵ سال اول برای موفقیت او در دوران تحصیل حیاتی است و نه تنها مراقبت از کودک بلکه مراقبت از مادر نیز برای بقا، رشد و تکامل کودک حایز اهمیت است. کودکانی که از مراقبت مطلوب برخوردارند در آموزش و سایر جنبه‌های اجتماعی از بقیه جلوترند، توان تولید بیشتری دارند و به قانون بیشتر احترام می‌گذارند.

1. WBC: Well Baby Care

دکتر مریم شبیانی

رییس گروه سلامت مادران،
جمعیت و باروری معاونت بهداشت
دانشگاه علوم پزشکی سمنان

شهناز رفانی

کارشناس کودکان معاونت بهداشت
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

جدول مراقبت‌های دوره‌ای کودک سالم به شرح زیر است:

اقدامات لازم	سن	۳-۵ روزگی	۱۴-۱۵ روزگی	۳-۴۵ روزگی	۲ ماهگی	۴ ماهگی	۶ ماهگی	۷ ماهگی	۹ ماهگی	۱۲ ماهگی	۱۵ ماهگی	۱۸ ماهگی	۲۴ ماهگی	۳۰ ماهگی	۳۶ ماهگی	۴۸ ماهگی	۶۰ ماهگی
فاصله زمانی انجام مراقبت بر حسب روز و ماه		۱۱-۲۲ روز	۲۳-۵۲ روز	۵۳-۹۰ ماه ۳ تا	۹۱-۱۵۰ ماه ۵ تا	۱۵۱-۱۹۵ ماه ۶ تا	۱۹۶-۲۴۰ ماه ۸ تا	۲۴۱-۳۱۵ ماه ۱۰ تا	۳۱۶-۴۰۵ ماه ۱۳ تا	۴۰۶-۴۳۰ ماه ۱۶ تا	۴۳۱-۴۸۰ ماه ۲۱ تا	۴۸۱-۵۳۰ ماه ۲۷ تا	۵۳۱-۵۹۰ ماه ۳۳ تا	۵۹۱-۶۶۰ ماه ۴۲ تا	۶۶۱-۷۲۰ ماه ۵۴ تا	۷۲۱-۸۱۰ ماه ۶۰ تا	
معاینه (پزشک)		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
معاینه (دندان پزشک)																	
ارزیابی علائم و نشانه‌های خطر (غیرپزشک)		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
ایمن سازی		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
پایش رشد		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
ارزیابی تغذیه		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
ارزیابی دهان و دندان																	
ارزیابی بدرقاری با کودک		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
تجویز ویتامین A+D		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
تجویز سایر مکمل‌ها		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
تجویز آهن																	
ارزیابی فرزندآوری مادر																	
شیرمادر		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
بیماری‌های متابولیک ارث																	
زنتیک																	
بینایی																	
شنوایی																	
تکامل (RED FLAGS)																	
تکامل (تست استاندارد)																	
فشار خون																	
آئمی																	
سلامت و شیردهی مادر		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
ارتقای تکامل کودک		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
تغذیه کودک		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
پیشگیری از آسیب کودک		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
سلامت دهان و دندان		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
مشکلات تک فرزندی		●	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
مراقبت نوزادی			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
فعالیت بدنی		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
عوامل محیطی موثر بر سلامت		○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
سلامت معنوی																	

کلید: ● برای همه کودکان سالم و در معرض خطر انجام شود. ○ در صورت عدم انجام فعالیت توصیه شده در مراقبت قبلی / برای کودکان در معرض خطر مانند نارس، سابقه بستری در NICU و ... انجام شود.

مراقبت‌های ادغام یافته کودک سالم

راهبرد کودک سالم یا برنامه مراقبت‌های ادغام یافته کودک سالم که به اختصار WBC نیز گفته می‌شود، به دنبال یافتن راهی برای جداکردن کودکان سالم از کودکان به ظاهر سالم یا مستعد به بیماری است که هنوز نشانه‌های اختلال بیماری در آنها دیده نمی‌شود. در حقیقت هدف این برنامه طراحی نظام غربالگری استاندارد مراقبت کودکان صفر تا پنج سال و اجرای آن است. به همین منظور مجموعه‌ای تحت عنوان مراقبت کودک سالم کمتر از پنج سال، برای پیشگیری از بیماری با استفاده از نشانه‌های بالینی تهیه شده است. این مجموعه شامل اساسنامه برنامه، بوکلت و راهنمای پزشک و غیر پزشک، ابزارهای پایش برنامه و ... است که حاصل تلاش همکاران اداره سلامت کودکان وزارت

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است و با توجه به آخرین منابع علمی و کتاب‌های مرجع تهیه شده و مورد تایید کمیته‌های علمی کشور قرار گرفته است.

گروه هدف این برنامه

کودکان زیر ۵ سال ساکن در کشور اعم از ایرانی و غیرایرانی و مراقبان آنها است.

ارایه دهندگان خدمت

بهورزان، مراقبان سلامت و پزشکان در مراکز خدمات جامع سلامت و پایگاه‌ها و خانه‌های بهداشت هستند. همان طوری که در جدول بالا مشخص است، هر کودک زیر ۵ سال ۱۶ بار توسط مراقبان سلامت یا بهورزان مراقبت می‌شود.

در یک طبقه بندی را تحت پوشش قرار می‌دهد. طبقه بندی مشکلات کودک با استفاده از سیستم رنگ شده انجام می‌شود. هر مشکل بر اساس شرایط زیر طبقه‌بندی می‌شود:

نشانه‌ها	طبقه‌بندی	توصیه‌ها
	مشکل جدی	ارجاع به مرکز درمانی (بیمارستان) یا پزشک مرکز بهداشتی درمانی
	احتمال مشکل	توصیه، مشاوره و پیگیری مشکل برطرف نشده، ارجاع
	فاقد مشکل	ادامه مراقبت‌ها طبق بوکلت

- پس از طبقه‌بندی کلیه علائم، توصیه‌های لازم برای کودک ارائه داده می‌شود. اگر کودکی نیازمند ارجاع فوری است، قبل از انتقال کودک درمان لازم را انجام دهید. اگر کودکی نیازمند درمان در منزل است توصیه‌های لازم را ارائه دهید و اگر کودکی نیازمند واکسیناسیون است، واکسن لازم را به او بدهید و اگر نیاز به مراقبت ویژه داشته باشد از مادر بخواهید که در روز خاصی برای پیگیری به مرکز بهداشتی برگردد.
- زمانی که کودک دوباره مراجعه می‌کند، در بخش پیگیری، مراقبت‌ها را انجام دهید و در صورت لزوم کودک را برای مراقبت ویژه دوباره ارزیابی کنید.

نتیجه‌گیری

با اجرای این برنامه و مراجعه بموقع مراقبان کودک برای انجام مراقبت‌های ادغام یافته کودک سالم می‌توان سهم بزرگی در کاهش مرگ و میر کودکان و معلولیت‌ها و ناتوانی‌ها و بیماری‌های کودکان زیر ۵ سال برداشت و آینده سالم و خوبی برای کودکان و جامعه فراهم کرد. علاوه بر این در صورتی که در ۵ سال اول خدمات و مراقبت‌های با کیفیت‌تری در دسترس باشند، هزینه‌های آینده برای آموزش، بهداشت و همچنین هزینه‌های اجتماعی کاهش خواهد یافت.

خدماتی که توسط غیر پزشک تیم سلامت (مراقبان سلامت و بهورزان) در مراقبت‌های دوره‌ای برای کودک انجام می‌شود شامل: ارزیابی نشانه‌های خطر، پایش رشد، ارزیابی تغذیه، ارزیابی دهان و دندان، ارزیابی بد رفتاری با کودک، ایمن سازی، تجویز مکمل‌ها و غربالگری کودک از نظر بیماری متابولیک ارثی، بینایی، شنوایی، تکامل، فشارخون، آنمی، ژنتیک و شیر مادر است. همچنین در هر مراقبت بر حسب سن کودک یا شیرخوار مشاوره و توصیه‌هایی به مادر ارائه خواهد شد.

معاینه کودک توسط پزشک در اولین مراجعه (ترجیحاً ۳ تا ۵ روزگی) و پس از آن در ۶، ۱۲، ۳۶ و ۶۰ ماهگی برای تمام کودکان انجام می‌شود. علاوه بر این در تمام مواردی که در هنگام مراقبت کودک توسط غیرپزشک (ارزیابی‌ها و غربالگری‌ها) بر اساس بسته خدمتی، کودک نیازمند ارجاع به پزشک باشد نیز کودک باید توسط پزشک معاینه و اقدام‌های لازم بر اساس بسته خدمتی انجام شود.

همان‌طور که گفته شد مراقبت‌های ادغام یافته کودک سالم به معنی اقدام‌هایی برای ارتقای سلامت کودک و پیشگیری از بیماری با استفاده از حداقل نشانه‌های بالینی ساده و درمان تجربی است. نشانه‌های انتخاب شده حاصل استخراج منابع علمی معتبر است که به تأیید کمیته علمی تخصصی درآمده است. توصیه‌ها بیشتر بر اساس طبقه‌بندی‌ها بنا شده است تا یک تشخیص دقیق. این توصیه‌ها بیشتر بیماری‌های موجود

خلاصه مراحل مراقبت ادغام یافته کودک سالم

کلیه کودکان کمتر از ۶ سال که به نزد شما آورده می‌شوند.

ارزیابی و طبقه بندی کودک از نظر:

- اولین معاینه کودک
- غربالگری‌ها
- وضعیت وزن، قد، دورسر، وزن برای قد
- وضعیت بینایی
- وضعیت شنوایی
- وضعیت تکامل
- ژنتیک
- بدرفتاری با کودک

نیاز به ارجاع دارد

بر اساس طبقه بندی انجام شده تصمیم بگیرید

نیاز به ارجاع ندارد

توصیه‌ها و اقدامات قبل از ارجاع را انجام دهید

توصیه‌ها و اقدامات مورد نیاز را انجام دهید

کودک را ارجاع دهید:

- به مادر در مورد نیاز ارجاع کودک توضیح دهید.
- اقدامات مادر طی مسیر را یادآوری کنید.
- امکانات لازم برای مراقبت را تامین کنید.

- ادامه مراقبت‌ها طبق بوکلت
- رایحه توصیه‌های لازم
- چه موقع نزد شما برگردد

پیگیری توسط غیرپزشک با نظارت پزشک انجام شود. / زمانی که کودک برمی‌گردد، مراقبت‌های ویژه را انجام دهید.

برای کلیه کودکان از مادرشان در مورد علت مراجعه کودک سؤال کنید، سپس شیرخوار را معاینه کنید.

از جدول رنگی طبقه بندی برای اقدامات مناسب برای کودک استفاده کنید.

سپس شرح حال کودک قبل از تولد، حین زایمان و پس از زایمان را بررسی کنید و کودک را از نظر وضعیت وزن و قد و دورسر، وضعیت تغذیه، وضعیت بینایی، شنوایی، تکامل، ژنتیک، بدرفتاری با کودک ارزیابی کنید.

منابع

- بوکلت کودک سالم پزشک ۱۴۰۰
- بوکلت کودک سالم غیر پزشک ۱۴۰۰
- راهنمای مراقبت‌های ادغام یافته کودک، پزشک، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی معاونت بهداشت دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس اداره سلامت کودکان. ۱۴۰۰